

Lede

en zijn

**Ommegang
kapellen**

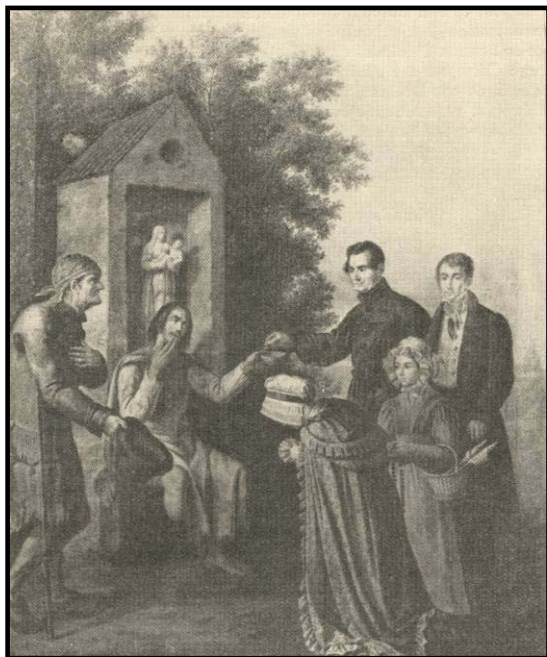
De Ommegangkapellen

In Lede treffen we twee soorten kapellen aan die betrekking hebben op Onze-Lieve-Vrouw van 7 Weeën, de Zoete Nood Gods.

Een eerste soort zijn deze die betrekking hebben op de ommegang. Deze kapellen vormen immers de verschillende statien waaruit de ommegang is samengesteld en hebben dus een gemeenschappelijke geschiedenis met later de individuele verbouwingen, grondige herstellingen en verplaatsingen.

Een tweede soort zijn de kapellen die gebouwd zijn ter ere van de Zoete Nood Gods, uit persoonlijke devotie, maar die geen deel uitmaken van de ommegang: individuele kapellen, niskapellen in gevels en boomkapellen.

De kapellen van de eerste soort zijn opgericht op de route van de ommegang. Een bidweg van 45 minuten waarlangs de gelovigen hun ommegang doen. De route van deze ommegang begint aan de Sint-Martinuskerk en gaat via de Kasteeldreef, Kleine Ommegangweg, Bellaertstraat, Ommeganglaan, Grotekapellelaan, Molenbergstraat, Brilstraat en eindigt op de Markt. Tot vóór 1974 liep deze ommegang grotendeels door velden en veldwegen die dikwijls stofferig en modderig konden zijn.



Vermoedelijk hadden de eerste kapellen niet de allure van de huidige. Op het schilderij van Karel Remes, "*Ter bedevaart te Lede*" zien we zo'n eenvoudige kapel. Een enige uitzondering hierop kunnen de kapellen van de 5^{de} en de 6^{de} Wee zijn.

Het is pas op 7 april 1854 dat de nieuwe kapellen, zijnde de 1^{ste} tot de 4^{de} en de 6^{de} Wee, werden ingewijd.

Met de afbraak van de 4^{de} kapel is er ook een nieuwigheid naar voren gekomen: men mag aannemen dat in het begin van de

20^{ste} eeuw alle kapelletjes hertekend en verfraaid werden door bouwmeester Présiaux met de door ons gekende korfboog- en tuitgevel in witte natuursteen.

De kapel van de 1^{ste} Wee

Deze kapel werd gebouwd in 1968 en verdrong hierdoor de neogotische kapel.

De oudste vermelding vinden we terug in het landboek van 1695 en onder nummer 1646 lezen we *“de dreve van aen het eerste Cappelleken tot aen het straetken van Van Der Snickt Jan hier afgecort thien voeten breet voor de straete, blijft 72 roeden, ...”*



In de 19^{de} eeuw staat ze vermeld op de kaart in de Atlas van de Buurtwegen. Hier werd ze getekend langs de oostzijde van de Kleine Ommegangweg, gelegen op de baan zelf.

Op het einde van de 19^{de} eeuw, in 1886, werd melding gemaakt van een *“nouvelle construction”*, waaronder een kapel met een oppervlakte van 10 are. Deze behoorde toe aan Remy De Hovre, brouwer te Lede.

Het is niet zeker of het hier inderdaad om een nieuwe kapel ging of om een eerste registratie in het kadaster.

In 1890 werd de kapel samen met het brouwershuis en de brouwerij verkocht aan Alfred Matthijs-Moens en Jozef Moens-Gravet, brouwer te Lede. Drie jaar later kwam het goed in handen van Alfred Matthijs-Moens.

In 1901 werd de kapel op de tegenoverliggende hoek door August D'Hondt herbouwd op het domein van het hospitaal. De sterke verhalen rond de heropbouw van de kapel gaven August D'Hondt de bijnaam *“Gust-kapelle”*.

Een eigen kadastraal nummer kreeg de kapel in 1940. In 1964 werd ze eigendom van het huidige OCMW. Met de nieuwbouw van het bejaardenhuis werd de kapel in 1968 gesloopt, vervangen door een ontwerp van architect Van Acker en opgericht door aannemer M. De Sutter, beiden uit Gent.

De kapel van de 2^{de} Wee

De kapel werd gebouwd in 1854 en heeft door het toenemende verkeer verschillende malen kennis gemaakt met botsende auto's.

De oudste vermelding van deze kapel komt voor in het Renteboek van de kerk van Lede van 1650: *“aen de cappelle ofte cluyse ... oost op den hoeck vande straete aende Vaerlinde een cappelleken van den Ommeganck.*



De kapel staat wel getekend op de kaart van het landboek van 1695 maar werd niet opgenomen in de legger ervan. In de 19^{de} eeuw werd ze weer getekend op de kaart van de Atlas der Buurtwegen maar niet genoteerd op de legger.

In 1884 is er melding van deze kapel maar dan gaat het hier echter over de bouw van een kapel met een oppervlakte van 10 ca.

Het goed behoorde toe aan Josephina, Hortentia, Odila en aan Celina De Letter. In 1912 werd de kapel verkocht aan Josephina De Letter. Een jaar later vergroot de oppervlakte van het terrein waar de kapel op staat tot 20 ca.

Door een schenking in 1952 komt de kapel in handen van de kerkfabriek van Lede.

In 1986 werd beslist, wegens bouwvalligheid, de kapel te herbouwen in haar oorspronkelijke stijl. Aangezien de kapel aan een nogal druk kruispunt staat zijn er regelmatig herstellingen nodig wegens aanrijdingen.

De kapel van de 3^{de} Wee

Deze kapel werd herplaatst in 1974. Het is een rechthoekig bakstenen gebouw met drieszijdige sluiting in neogotische stijl, onder een zadeldak in natuurleien met een gietijzeren sierkruisje. Het is opgetrokken in Paepsteen met originele ornamenten die gerecupereerd werden uit de vroegere kapel.



De oudste vermelding van deze kapel gaat terug tot 1598. Toen kwam in het Renteboek van de Heilige Geest de volgende vermelding voor: *"... Cauterwegh commende vanden Keybergh naer het Capelleken"*. In 1695 stond deze kapel op een perceel dat bekend stond onder de plaatsnaam *"Den Haeck"*.

Onder nummer 1483 stond in het landboek van 1695 de volgende vermelding: *"De Kerpel Pr. Fs. Joos - partij lant opden grooten cauter-bij het cappeleken - oost den wegh- pachter: De Kerpel P. fs. Joos later : Baetselier Pr ..."*.

Op de oorspronkelijke kadastrale plannen en in de leggers komt de kapel niet voor, doch wel op de kaart van de Atlas der Buurtwegen.

Vanaf 1884 werd de kapel in de kadastrale leggers vermeld als *"bouw van een kapel met een oppervlakte van 10 ca"*. Mogelijks gaat het hier om een grondige verbouwing en niet om een nieuwbouw.

Met de verbreding van de Keibergkerkweg en de aanleg van de Ommeganglaan werd de kapel in 1974 gesloopt en in haar oorspronkelijke vorm met recuperatie van de zandstenen ornamenten, vensters, enz ... heropgebouwd op de huidige plaats.

De kapel van de 4^{de} Wee

Deze kapel stond oorspronkelijk langs de westkant van de Hoogstraat ter hoogte van nr.113, ten zuiden van de Grotekapellelaan. De voorgevel was naar het oosten gericht. Deze kapel staat ook bekend als het Erpskapelleken.



De oudste vermelding van deze kapel komt voor in het Landboek van 1695 onder 1754, namelijk: *"De Croock Pr.-partij lant aen het Erps capelleken- zuyt ende noort de straete"*. Andere vermelding vinden we terug onder nr. 1753 *"Den Marquis van Lede met een partijcken-"het Galgevelt"- bij het Erps cappelleken liggende rondom in straeten-pachter: Van Hauwermeiren Jaspar..."*. Onder nr 1752 *"Va. De Gendt Pr.- partij lant aen het Erps cappelleken-oost ende zuyt de straete ..."*.

Deze situering kwam overeen met tot voor kort de plaats waar de kapel stond.

Op de oorspronkelijke kadastrale plannen komt de kapel niet voor, evenmin als in de bijhorende kadastrale leggers, echter wel in de Atlas der Buurtwegen. De eerste vermelding van deze kapel in de kadastrale leggers komt slechts voor in 1884.

In 1905 heeft de eigenares, weduwe Emmanuel Drake del Castillo uit Parijs, de kapel verkocht aan de familie Lievens die ze in 1955 verkocht aan Cesar D'Hooge-Verschooris. Vanaf 1983 werden Gilbert en Magda Venneman-D'Hooge de eigenaars.

Eind van de 20^{ste} eeuw werd beslist de kapel te herbouwen - wegens bouwvalligheid - op een eigendom van de Parochiale Werken aan de Ommeganglaan. De Broederschap van O.L.Vrouw van Zeven Weeën nam de taak op zich om dit project te financieren. Eind 2004 hadden wij een nieuwe kapel van de 4^{de} wee.

De kapel van de 5^{de} Wee



Op gebied van architectuur is dit gebouw als kapel van de 5^{de} Wee een uitschieter. Hier werd geen neogotische kapel gebouwd, maar werd de oude kapelstijl behouden. De kapel werd opgericht op een heuvel en is volledig vrijstaand omgeven door een betonnen bidweg welke afgelijnd is met struiken en bomen. Deze kapel staat ook bekend als de Bettekapel of de Grote Kapel. Ze werd verbouwd in 1970.

Het is een rechthoekig gebouw, opgetrokken in bruinrode baksteen onder een steil natuurleien zadeldak met ijzeren sierkruis en klokkenruiter.

De voorgevel bestaat uit vlak metselwerk met in het midden een rechthoekige dubbele verniste houten poort, met een klein vierkantig venstertje in elk van de vleugels, in een omlijsting van rechthoekige en vierkante zandstenen negblokken en een latei in arduin met erboven een zandstenen korfboogveld met sluitsteen. Boven de ingang is een rondboogvenstertje met metalen namaakroedenverdeling afgelijnd door een bakstenen omlijsting waarvan de rondboog rust op vierkante zandstenen imposten; in de top van de gevel is een rechthoekige gedenksteen ingemetseld met de inscriptie "GANT AT BETTE / SANS ESTE" (Gent heeft Bette zonder het te zijn (bête)). De blinde zijgevels bestaan uit vlak paramentwerk en zijn in het midden voorzien van een steunbeer met versnijding afgewerkt met druipsteen. De steunberen staan op zandstenen blokken.

De oudste vermelding van deze kapel komt voor in het Renteboek van de kerk van 1598: "*opt Weysvelt bij de groote capelle, suyt de wegh commende van tvuysermansstraetje naer Aelst*". In de kerkrekeningen van 1661, 1673 en 1686 staan de vermelding "*aen de groote Cappelle*". In 1615 liet baron Jan de Bette deze kapel bouwen niet ver van de prediklinde. Hij liet ze bouwen ter ere van

Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën. Hier stond de prediklinde met een spreekgestoelte erbij, van waarop de pelgrims werden toegesproken tijdens de processie. Er kan verondersteld worden dat de kapel waarvan sprake in 1598, gewoon het huidige H. Graf zou geweest zijn.

In het landboek van 1695 komt een vermelding van deze kapel voor onder nummer 1742 “...-de *plaetse daer de groote cappelle op is staende*- ...”. In 1753 werd aan beeldhouwer Dhuyvetter gevraagd om drie beelden te maken, met name een gekruisigde Christus, Maria en Johannes.

In 1753-1754 werden grondige werken uitgevoerd aan de Grote Kapel. Zo rekende Joannes Van Pamel voor het leveren van het ijzerwerk de som van 3 gulden 11 stuivers. Pieter De Paepe leverde voor 27 gulden het ronde getal van 2000 schalies. Het timmerwerk werd gedaan door Joseph Van Geert en rekende hiervoor 8 gulden aan. Pieter Michiels en Andries De Lannoy leverden elk het arduin en rekenden hiervoor respectievelijk 6 gulden en 18 gulden en 2 stuivers aan. Het metselwerk werd gedaan door Joannes Van de Sijpe die hiervoor 4 gulden 10 stuivers ontving. Judocus Moens leverde “*steen ende calck*” en ontving hiervoor 8 gulden. Het leveren van een nieuwe deur en het “*maecken van de cappelle boven het H. Graf*” bracht Joseph Van Geyt 11 gulden op. Tenslotte zouden Pieter Baetens en Joannes van Pamel “*het cruys steeken boven de groote capelle*” voor de som van 11 gulden.

De Grote Kapel werd tijdens het Frans Bewind in beslag genomen en verkocht aan Petrus Joannes Van Landuyt . Deze gaf ze in 1815 aan de kerk terug.

Zowel in het oorspronkelijke kadaster als in de Atlas der Buurtwegen is de kapel gelegen op de “*Groote Kouter*” met een oppervlakte van 2a en behoort toe aan de Kerkfabriek van Lede. In 1866 werd een aanpalend perceel toegevoegd zodat de totale oppervlakte 2a50ca werd.

In 1970 werd beslist de kapel af te breken - wegens bouwvallig - en te herbouwen. Men opteerde voor de oorspronkelijke bouwstijl en hergebruik van oude ornamenten. De kapel werd 8 meter verder van de weg geplaatst en een halve meter hoger.

De bouwwerken werden aangevat begin maart 1970 en op 25 mei 1970 - de eerste maandag van de novene - werd de nieuwe kapel ingezegend. Het geheel werd bekostigd door de Zusters Maricolen van Dendermonde te Lede.

De kapel van de 6^{de} Wee

De oudste vermelding vinden we terug in het Landboek van 1695. Onder nummer 1719c vinden we het volgende terug: *“Mr. Hellinckx-partij lant aldaer het cappelken op is staende-west het kerckegoed, zuyt ende oost de straete-pachter: Verstuyft Joos-groot 50 roeden.”* Op de kaart werd de ligging goed aangegeven, namelijk op de hoek palende zuidoost aan de Grotekapellelaan en noordoost aan de Molenbergstraat. Deze kapel staat ook bekend als het “Overimpskapelleken”.



Hoewel de plaats van de kapel in 1695 goed is aangegeven is dit niet gebeurd met de opmaak van de oorspronkelijke kadastrale leggers en plannen. We vinden ze wel terug op de kaart van de Atlas van de Buurtwegen (opgemaakt halfweg 19^{de} eeuw). In de kadastrale plannen van 1884 werd ze opgetekend maar dan onder de vermelding van nieuwbouw.

De eerste gekende eigenaar was Benedict Vermeulen-Ringoot, landbouwer te Schellebelle, in 1896 door verdeling overgegaan op de weduwe Vermeulen en kinderen Camiel, Jozef, Francies en René, landbouwers te Lede. In 1908 gaat de eigendom over naar Jozef, Frans en René Vermeulen en 10 jaar later naar de weduwe René Vermeulen - Eeckhout en Vermeulen Jozef uit Lede.

Tijdens verbeteringswerken in 1926, werd de kapel die toen eigendom was geworden van Jozef Vermeulen, gesloopt en 2 meter verder richting Smesweg, voor rekening van het gemeentebestuur, heropgebouwd. Een jaar later, in 1927, komt de kapel door erfenis aan Pollijn Benedict, Frans-Oscar en Maria-Theresia-Godelieve, handelaars te Wieze en in 1936 door deling aan Maurice Cornelis De Hauwere-Pollijn, geneesheer te Wieze.

In 1974 werd de kapel, omwille van de aanleg van de Grotekapellelaan, opnieuw gesloopt en in haar oorspronkelijke vorm, met recuperatie van de zandstenen ornamenten, vensters enz. herbouwd op de oostelijke uithoek van het kerkhof.

De kapel van de 7^{de} Wee



Deze kapel werd opgericht in 1926 in de Molenbergstraat ter hoogte van het huis nummer 55, dicht tegen de ingang van het kerkhof.

Samen met de Kapel van de 5^{de} Wee, is deze een eigenaardigheid op architecturaal gebied. Ze bestaat uit een zogenaamd oude recht-hoekige graftombe in zandsteen met daarboven een

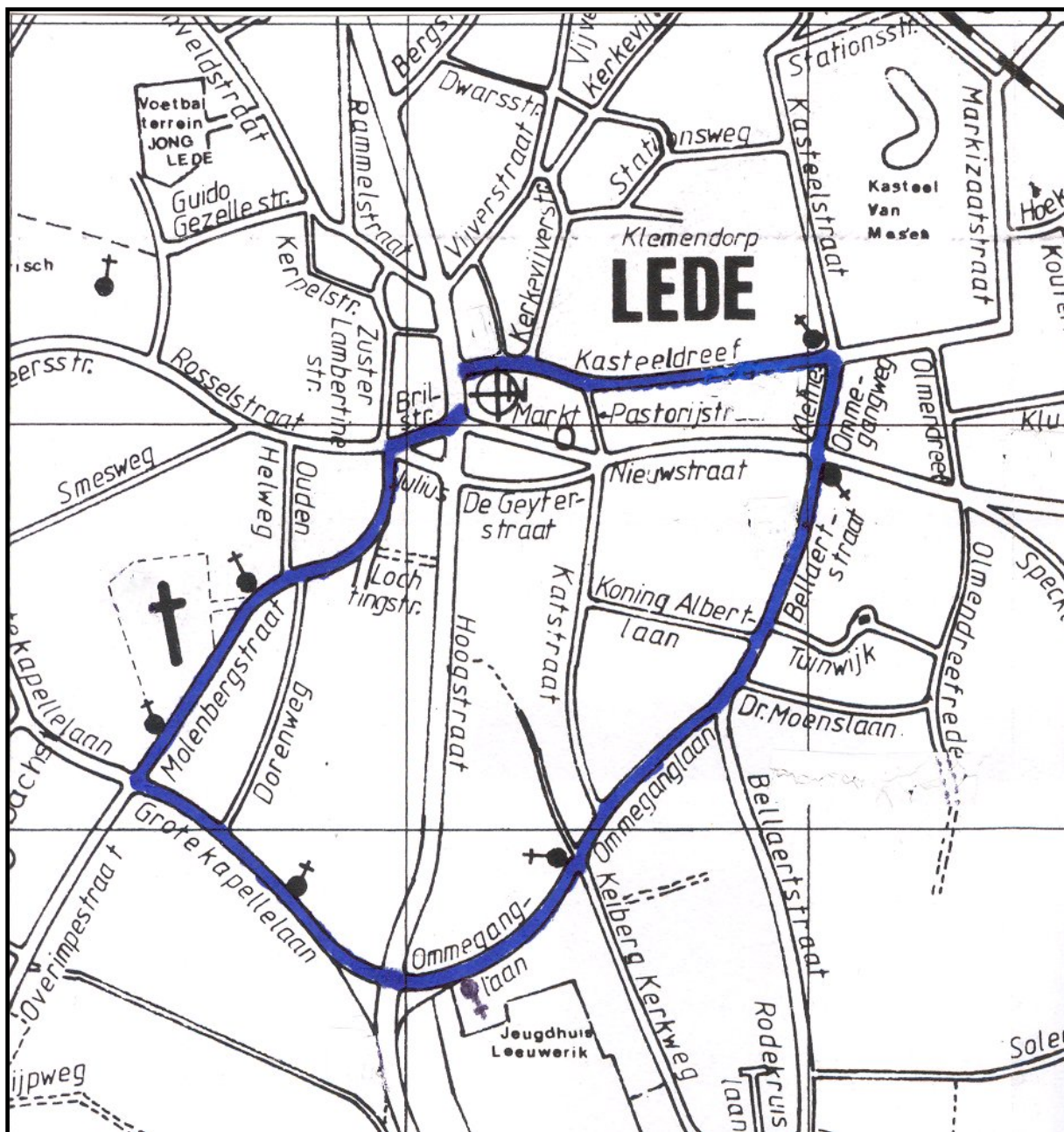
open ruimte met een altaartafeltje. Het geheel is overwelfd met een betonnen gekanteeld baldakijn en is links en rechts toegankelijk via een stenen trap. Het baldakijn is gedragen door 8 betonnen zuiltjes met vierkante lijstkapitelen en is voorzien van een zwaar kruis.

Voor deze kapel werd geen melding gevonden in het Landboek van 1695. De oudste vermelding gaat terug op de Straatschouwingen van 1761. De kapel zal wel bestaan hebben in 1688 aangezien pastoor Ariens in dat jaar een betaling deed aan Martinus Van der Vorst voor het maken van een beeld.

De oude graftombe die nu een geheel maakt met de bovenbouw, zal vermoedelijk het oorspronkelijke preekgestoelte geweest zijn dat stond bij de prediklinde. De plaats waar in 1615 de Kapel van de 5^{de} Wee werd opgericht.

Volgens de oorspronkelijke kadastrale plannen (rond de eeuwwisseling) stond het Heilig Graf ter hoogte van het perceel D 846, langs de zuidoostkant van de baan van Lede naar Impe, op een insprong van de weg.

Met het uitvoeren van verbeteringswerken en het rechte trekken van de weg werd in 1926 de kapel gesloopt en terug opgebouwd aan de ingang van het kerkhof. Toen werd ook de bovenbouw er aan toegevoegd.



BIBLIOGRAFIE

J-C. Buys, J. Gravez, *Landboek 1695 Lede*.
W. Daelman, *Inventarisatie kapellen Lede 1986*.
J. De Brouwer, *Oostvlaamse plaatsnamen, Toponymie van Lede*.
D. D'Haese, *Ken uw Dorp nr 31, Heemschut Lede*.
B. Van Langenhoven, *Kapelrekeningen St.-Martinuskerk-Lede*
Land van Aalst jrg LVI 2004.



FOTOGRAFIE

Hubert Topke



COLOFON

titel	Lede en zijn Ommegangkapellen
tekst	Bart Van Langenhoven
samenstelling	Hubert Topke
uitgave	Culturele Raad Gemeente Lede
verantw. uitg.	Hubert Topke - voorzitter Culturele Raad



D / 2008 / 8592 / 3

Met deze brochure,
uitgegeven door de Culturele Raad - Gemeente Lede,
krijgt u een historisch verhaal van de zeven
Ommegangkapellen, sinds 1598 verbonden
met de Zeven Weeën van Onze-Lieve-Vrouw.

